

ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ในกระบวนการพิจารณาการพักโทษของนักโทษเด็ดขาด¹

วรัญญา พิงษ์ธรรม²

การพักการลงโทษเป็นกลไกหนึ่งของระบบยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งหวังให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยผ่านการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้น มีคุณสมบัติเหมาะสมเพียงพอหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏว่าผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทน มีบทบาทหรือสิทธิใดในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากบางประเทศ เช่น แอฟริกาใต้ ที่บัญญัติสิทธิของผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด

จากการศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย ในกระบวนการพิจารณาการพักโทษของนักโทษเด็ดขาด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกลไกในทางปฏิบัติ เพื่อให้รองรับสิทธิของผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดนั้น พบว่าแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายไว้หลายประการ แต่สิทธิเหล่านั้น เป็นสิทธิในกระบวนการก่อนฟ้องคดี เช่น การร้องทุกข์ ตามมาตรา 123 วรรคแรก³ หรือการฟ้องคดีต่อศาลตามมาตรา 28 (2)⁴ เป็นต้น หรือสิทธิเหล่านั้นเป็นสิทธิในกระบวนการระหว่างฟ้องคดี เช่น การแก้คำร้องทุกข์ หรือถอนคำร้องทุกข์ตามมาตรา 126 วรรคแรก⁵ หรือคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราว ตามมาตรา 108 (7)⁶ เป็นต้น รวมไปถึงในกรณีที่ผู้มีส่วนอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 4,5 หรือ 6 แล้วแต่กรณี และมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา 3 นั้น ก็เป็นเพียงสิทธิที่อยู่ในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี หรือระหว่างพิจารณาคดี เพียงเท่านั้น ยังไม่มีบทบัญญัติใดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนในกระบวนการหลังคำพิพากษา หรือกระบวนการ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักโทษของนักโทษเด็ดขาด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนภักดี และดร.พีรพงศ์ จงไพศาลสกุล.

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 วรรคแรก “ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้”

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) “บุคคลเหล่านี้ มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (2) ผู้เสียหาย”.

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 126 วรรคแรก “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้”.

⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 108 (7) “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้”.

ชั้นบังคับโทษ โดยเฉพาะกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดที่มีหลักเกณฑ์เป็นไปตามที่กำหนดใน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7)⁷ ซึ่งจะพบว่าแม้แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการในชั้นบังคับโทษ ก็ยังไม่มีการบัญญัติถึงสิทธิของผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ เมื่อได้ศึกษากฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหาย และกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ พบปัญหาซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการแรก คือ ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ปรากฏบทบัญญัติกฎหมายใดของประเทศไทยที่รับรองสิทธิดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรคท้าย บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” สะท้อนว่ารัฐมีพันธกิจต้องจัดให้มีกลไกคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่เฉพาะในช่วงก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดีเท่านั้น

การไม่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการพักการลงโทษยังขัดต่อหลักนิติธรรม เช่น ในด้านความเป็นธรรม หรือการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมสมัยใหม่ที่เน้นแนวคิด Victim-Centered Justice หรือกระบวนการยุติธรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น และนอกจากนี้ ยังไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากลตามที่บัญญัติไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR) ข้อ 8⁸ และข้อ 19⁹ รวมถึง ICCPR ข้อ 2(3) และข้อ 26 ซึ่งต่างให้การรับรองสิทธิในการได้รับการเยียวยา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และหลักความเสมอภาคในการได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเท่าเทียม¹⁰

⁷พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (7) “นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดทน ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (7) พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างไรจะมากกว่า...”.

⁸United Nations. **Universal Declaration of Human Rights** [Online], Available URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, 2025 (พฤษภาคม, 21).

⁹เรื่องเดียวกัน.

¹⁰คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง UN International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2540), หน้า 24-25.

ทั้งนี้ เมื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ (The Republic of South Africa) ซึ่งได้มีการบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทน เฉพาะกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1997 (Criminal Procedure Act 51 of 1977) มาตรา 299A¹¹ ซึ่งระบุให้ศาลเป็นผู้ที่มีหน้าที่แจ้งสิทธิให้แก่ ผู้เสียหาย (complainant) หรือ ญาติใกล้ชิดของผู้ตาย (immediate relative) ในกรณีที่เป็นคดีฆาตกรรม ซึ่งอยู่ในศาลขณะที่มีคำพิพากษา ว่าพวกเขามีสิทธิในการแสดงความเห็น (make representations) ต่อกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษที่อาจจะมีขึ้นในอนาคต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของหลักกฎหมายระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่มีพัฒนาการด้านสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดอย่างชัดเจน

ประการที่สอง คือ ปัญหาการแจ้งให้ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายทราบเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ และผลการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดกฎหมายของประเทศไทยนั้นก็มีการระบุถึงการแจ้งข้อมูลให้แก่ผู้เสียหายทราบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146¹² กำหนดให้อัยการจะต้องแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายร้องขอข้อมูลพยานหลักฐานในการสั่งคดีได้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง แต่การแจ้งข้อมูลดังกล่าวก็เป็นเพียงการแจ้งข้อมูลช่วงก่อนการฟ้องคดีเท่านั้น¹³ และยังมีคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งกำหนดแนวทางในการแจ้งผลความสืบหน้าการสอบสวนแก่ผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ และผู้เสียหาย แม้จะเป็นการแจ้งข้อมูลให้แก่ผู้เสียหายทราบ แต่คำสั่งดังกล่าวเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติภายใน และครอบคลุมเพียงขั้นสอบสวนก่อนการฟ้องคดีเท่านั้น พบว่ายังไม่มียกเว้นคดีของประเทศไทยที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลให้แก่ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ทราบเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ รวมไปถึงถึงผลของการพิจารณา เช่นว่านั้น ซึ่งการที่ยังไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติให้สิทธิเช่นนั้น ไม่สอดคล้องกับหลักการสากลที่บัญญัติไว้ใน Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 ข้อ 6 (ก) ที่ระบุถึงสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของตน ขอบเขต ระยะเวลา ความสืบหน้า

¹¹CRIMINAL PROCEDURE ACT 51 OF 1977 Section 299A Right of complainant to make representations in certain matters with regard to placement on parole, on day parole, or under correctional supervision.

¹²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 146 “ให้แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ ให้จัดการปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อย แล้วแต่กรณี

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง”.

¹³พิชญานันท์ คณาวัณ, “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 72.

และผลของกระบวนการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในกรณีคืออุกฉกรรจ์หรือเมื่อผู้เสียหายร้องขอข้อมูลดังกล่าว โดยหลักการนี้มุ่งเน้นให้ผู้เสียหายมีสิทธิรับรู้และเข้าถึงข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมถึงขั้นตอนหลังคำพิพากษา

เมื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ พบว่า ประเทศแอฟริกาใต้ ได้บัญญัติกฎหมายให้ คณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษต้องแจ้งข้อมูลต่อบุคคลดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งในเรื่องเวลาและสถานที่ของการประชุม รวมถึงบุคคลที่สามารถรับฟังหรือรับเรื่องการแสดงความคิดเห็นได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1977 ของประเทศแอฟริกาใต้ (Criminal Procedure Act 51 of 1977) มาตรา 299A(3)¹⁴ รวมไปถึงยังมีการบัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1998 ของประเทศแอฟริกาใต้ (Correctional Services Act 111 of 1998) มาตรา 75 (4)¹⁵ ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้ คณะกรรมการพักการลงโทษต้องแจ้งข้อมูลสำคัญ เป็นลายลักษณ์อักษร เช่นเดียวกัน ทั้งในเรื่อง เวลา สถานที่ และ ช่องทางในการแสดงความคิดเห็นให้แก่ผู้เสียหายได้ทราบ

ประการที่สาม คือ ปัญหาการกำหนดให้คณะอนุกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ต้องนำความคิดเห็นของผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการประกอบการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 นั้น อำนาจในการพิจารณาจะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ คณะอนุกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษ ซึ่งคณะอนุกรรมการจะต้องนำเหตุปัจจัย เช่น พฤติการณ์แห่งคดีที่ได้กระทำและการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว มีพฤติการณ์ในระหว่างถูกคุมขังจนน่าเชื่อว่าได้กลับตนเป็นคนดี ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม เป็นต้น ตาม กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือ การพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564 ข้อ 44¹⁶ แม้จะมีการกำหนดเหตุปัจจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคมไว้ แต่ก็มิได้มีการกำหนดแน่ชัดว่า รวมถึงผลกระทบต่อผู้เสียหายด้วยหรือไม่

¹⁴Criminal Procedure Act 51 of 1977 Section 299A(3) “The Commissioner of Correctional Services shall inform the parole board in question accordingly and that parole board shall inform the complainant or relative in writing when and to whom he or she may make representations or when and where a meeting will take place.”.

¹⁵CORRECTIONAL SERVICES ACT 111 OF 1998 Section 75(4) “Where a complainant or relative is entitled in terms of the Criminal Procedure Act, to make representations or wishes to attend a meeting of a Board, the National Commissioner must inform the Board in question accordingly and that Board must inform the complainant or relative in writing when and to whom he or she may make representations and when and where a meeting will take place.”.

¹⁶กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือ การพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564 ข้อ 44

“การพิจารณาการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด ให้นำเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้มาพิจารณาด้วย

การที่กฎหมายของประเทศไทยยังมิได้บัญญัติให้คณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ต้องนำความคิดเห็นหรือข้อกังวลของผู้เสียหายเข้ามาพิจารณาประกอบการตัดสินใจขัดต่อหลักการสากลตาม Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 ข้อ 6(ข) ซึ่งรับรองว่าผู้เสียหายควรมีสิทธิแสดงความเห็นและข้อกังวลในกระบวนการที่อาจส่งผลกระทบต่อพวกเขาโดยตรง ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา และให้สอดคล้องกับระบบกระบวนการยุติธรรมในแต่ละประเทศ หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการรับฟังเสียงของผู้เสียหายในขั้นตอนหลังคำพิพากษา อย่างการพักการลงโทษ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกมั่นคงหรือความปลอดภัยของผู้เสียหายโดยตรง

เมื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ พบว่า ประเทศแอฟริกาใต้มีข้อกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษ ต้องนำความคิดเห็น ของกังวลของผู้เสียหาย หรือความเสี่ยงต่อตัวผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาพักการลงโทษให้นักโทษเด็ดขาดด้วย โดยกำหนดไว้ใน ข้อกำหนดว่าด้วยการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการพิจารณาการพักการลงโทษ (Directives regarding complainant participation in Parole Boards) ในส่วนที่ 8 อิทธิพลของความเห็นต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการพักโทษ (Influence of Representation on Decision of Parole Board)¹⁷ ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเข้าร่วม หรือแสดงความคิดเห็น ได้เพียงเท่านั้น แต่เป็นการระบุไว้เป็นการชัดเจนว่าจะต้องนำ ความคิดเห็น ความเสี่ยงต่อตัวของผู้เสียหายเข้ามาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ พักการลงโทษด้วย

จากการศึกษา และวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล และกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้แล้วพบว่า กฎหมายของประเทศไทยนั้น ยังไม่มีการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการเข้าร่วมในการรับทราบข้อมูล หรือการนำความคิดเห็นของผู้เสียหายมาประกอบการพิจารณาตามปัญหาทั้งสามประการดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นเพื่อให้ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้มีสิทธิในการมีส่วนร่วม

-
- (1) พฤติการณ์แห่งคดีที่ได้กระทำและการกระทำความคิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว
 - (2) ระยะเวลาการคุมประพฤติ
 - (3) ความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของผู้อุปการะในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาด ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ
 - (4) ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม
 - (5) มีพฤติการณ์ในระหว่างถูกคุมขังจนน่าเชื่อว่าได้กลับตนเป็นคนดี
 - (6) ผ่านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย”.

¹⁷Directive No. R. 248 (Directives regarding complainant participant in Parole Boards), Government Gazette No. 28646, 7 April 2006, 8 Influence of Representation on Decision of Parole Board “(1) A complainant who has made representations shall be informed by the Parole Board that it is not only his or her representations that will have an influence on the Board, but that the balance of the representations and the following factors will direct a decision by the Board: ... (e) the risk to the complainant. ...”.

ไม่ว่าในเรื่องใด ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าเห็นควรแก้ไขในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เนื่องจากเป็นบทบัญญัติเฉพาะ

ให้เพิ่มเติม ในส่วนของคำนิยามผู้เสียหาย ซึ่งให้นำมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) และผู้มีอำนาจจัดการแทนให้นำมาจากมาตรา 5 และให้เพิ่มในส่วนผู้มีอำนาจจัดการแทน ดังนี้ “ให้ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ดำเนินการแทนผู้เสียหายได้ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเกิดจากการได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการกระทำความผิดอาญาโดยตรงหรือไม่สามารถดำเนินการเองได้จากเหตุอื่น”

และเพิ่มหมวด ดังนี้

หมวด 9 “สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ”

มาตรา 76 “ให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด มีสิทธิในการเสนอความคิดเห็นของตน หรือสิทธิอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ”

2. ปัญหาการแจ้งให้ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายทราบเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ และผลการพิจารณาการพัก การลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะให้เพิ่มหมวด 9 “สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษ” และมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 77 “ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดได้รับการเสนอชื่อเพื่อพิจารณาการพักการลงโทษ ให้กรมราชทัณฑ์แจ้งให้ผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายทราบล่วงหน้าก่อนการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ในการแจ้งดังกล่าว ให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อของนักโทษเด็ดขาด วันที่ เวลา และสถานที่ของการประชุมคณะกรรมการ ตลอดจนแนวทางหรือช่องทางที่ผู้เสียหายสามารถใช้ในการแสดงความคิดเห็นได้

ในกรณีที่มิคำสั่งให้พักการลงโทษ หรือไม่ก็ตาม ให้กรมราชทัณฑ์แจ้งผลการพิจารณาเช่นนั้นให้แก่ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนทราบโดยเร็ว

การแจ้งตามวรรคหนึ่งและวรรคสาม ให้เป็นไปตามแบบและวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด”

3. ปัญหากฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด นำความคิดเห็นของผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการประกอบการพิจารณาการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564 ข้อ 44 ให้คณะกรรมการผู้พิจารณาการพักการลงโทษ

ต้องนำความคิดเห็นหรือข้อกังวลของผู้เสียหาย เข้ามาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาการพักการลงโทษ จากเดิม

ข้อ 44 “การพิจารณาการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด ให้นำเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้มาพิจารณาด้วย

(1) พฤติการณ์แห่งคดีที่ได้กระทำและการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาแล้ว

(2) ระยะเวลาการคุมประพฤติ

(3) ความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของผู้อุปการะในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาด ให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ

(4) ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม

(5) มีพฤติการณ์ในระหว่างถูกคุมขังจนน่าเชื่อว่าได้กลับตนเป็นคนดี

(6) ผ่านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย”

เสนอแนะ ให้แก้ไขเพิ่มเติม (7) ดังนี้

ข้อ 44 “...

(7) ความคิดเห็นของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายประสงค์จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพักการลงโทษของนักโทษเด็ดขาดในคดีนั้น

อย่างไรก็ดี หากปรากฏว่าไม่อาจดำเนินการติดตามตัวผู้เสียหาย ได้โดยชอบด้วยเหตุอันสมควร หรือกรณีที่มีการแสวงหาความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยสุจริตแล้วแต่ไม่อาจกระทำได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว หรือก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจแก่ผู้เสียหายหรือครอบครัว ให้คณะอนุกรรมการสามารถดำเนินการโดยไม่ต้องอาศัยความคิดเห็นดังกล่าว ทั้งนี้ให้มีการบันทึกเหตุผลและพฤติการณ์ไว้ในรายงานการพิจารณาโดยละเอียด”

หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามที่เสนอ ผู้ศึกษาเชื่อว่า จะสามารถเสริมสร้างความสมบูรณ์ของกระบวนการยุติธรรมภายหลังคำพิพากษาได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเป็นการเพิ่ม โอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนสามารถเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพักการลงโทษได้อย่างเหมาะสม สร้างสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องขังและสิทธิของผู้เสียหาย

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวัน
ต้องโทษจำคุกหรือ การพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และฉบับที่ 2
พ.ศ. 2564.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิ
มนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง UN International
Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2540.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

พิชญา คณาวุฒิ. “สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560.

CORRECTIONAL SERVICES ACT 111 OF 1998 (South Africa).

CRIMINAL PROCEDURE ACT 51 OF 1977 (South Africa).

Department of Correctional Services. Directive No. R. 248 (Directives regarding complainant participant in
Parole Boards), Government Gazette No. 28646, 7 April 2006 (South Africa).

United Nations. **Universal Declaration of Human Rights** [Online]. Available URL:

<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, 2025 (พฤษภาคม, 18).